

ΕΝΩΣΗ ΔΩΡΙΕΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ (ΕΔΕΠ)
ΕΘΝΙΚΗ ΕΟΡΤΗ 25ης ΜΑΡΤΙΟΥ
ΤΕΛΕΤΗ ΒΡΑΒΕΥΣΗΣ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ - ΛΥΚΕΙΩΝ ΔΩΡΙΔΑΣ
ΚΑΙ ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΩΝ ΣΕ ΑΕΙ 2022-23
ΛΙΔΩΡΙΚΙ 24 Μαρτίου 2023

Ο αγώνας του 1821 μέσα από τη δράση του ΓΕΛ Λιδωρικίου

«και στη στροφή μας περιμένει η μνήμη»

Δρ Γιάννης Χαιρετάκης

Φιλολόγος ΓΕΛ Λιδωρικίου

Θα ήθελα αρχικά να ευχαριστήσω την Ένωση Δωριέων Επιστημόνων και τον κύριο Δ. Παναγιωτόπουλο ιδιαίτερα, που συμπεριέλαβε κι εμένα στην όμορφη αυτή εκδήλωση. Τιμούμε σήμερα τους μαθητές που άριστευσαν σε διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης κατά την προηγούμενη σχολική χρονιά, και ευχόμαστε καλή σταδιοδρομία στους ίδιους και καλή δύναμη στις οικογένειές τους. Εκ μέρους του Λυκείου Λιδωρικίου νοιώθω την ανάγκη να πω ότι είμαι πολύ συγκινημένος, γιατί αρκετοί μαθητές μας πέτυχαν τους στόχους που είχαν θέσει και έχουν ξεκινήσει τη νέα τους ζωή.

Στην ομιλία αυτή θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της δράσης που πραγματοποιήσαμε κατά την περυσινή χρονιά με το Λύκειο Λιδωρικίου¹, που όπως αποδείχτηκε ήταν αρκετά ωφέλιμη για τους μαθητές μας. Διαρκές ζητούμενο για κάθε καθηγητή, εκτός από τη μετάδοση της γνώσης, παραμένει η διδασκαλία ενός μαθήματος να είναι ευχάριστη για τους μαθητές. Πέρα από την γενικότερη κοινή γραμμή διδασκαλίας, είναι απαραίτητο να λαμβάνονται υπόψιν οι ιδιαίτερες τοπικές παραδόσεις ή οι κατά περιόδους συνθήκες, όπως για παράδειγμα οι περιορισμοί λόγω COVID-19. Οι δυσκολίες αυξάνονται όταν το σχολείο βρίσκεται στις εσχαιές ενός

¹ Θερμές ευχαριστίες οφείλω στη Διευθύντρια του Λυκείου κα Ντ.-Μ. Χατζοπούλου και τον συνάδελφο κο Αθ. Παπαδόπουλο για την υποστήριξη και τη βοήθεια με κάθε δυνατό μέσο τα δύο τελευταία χρόνια. Ευχαριστώ, επίσης, τους περσινούς μας μαθητές, Παναγιώτη Γκ., Ιωάννη Κ., Μάριο Κ., Παντελή Κ., Πηνελόπη Μπ., Αθανάσιο Π., Καλυψώ Π. και Ιωάννα Τζ. για τη συμμετοχή τους και το εξαιρετικό αποτέλεσμα της δουλειάς τους.

νομού και παρουσιάζει εγγενείς ιδιαιτερότητες, όπως η μετακίνηση των μαθητών από τα απομακρυσμένα χωριά (π.χ. Διακόπι, Μουσούνιτσα) στο κεφαλοχώρι (Λιδωρίκι).

Στο πλαίσιο της διδασκαλίας του μαθήματος «Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)» στην Γ΄ Λυκείου στην Ομάδα Προσανατολισμού Θετικών Σπουδών, Οικονομίας και Σπουδών Υγείας, προτάθηκε στους μαθητές να ερευνήσουν τα «μνημεία του τόπου τους» (Ηρώα-Μνημεία Πεσόντων των πολέμων του 20^{ου} αι., προτομές Ηρώων της Επανάστασης του 1821 ή άλλων επιφανών κατοίκων κ.λπ.). Μέσα από τη δράση **«Και στη στροφή μας περιμένει η μνήμη»** οι μαθητές ήρθαν σε επαφή με την τοπική ιστορία, αλλά, ταυτόχρονα, εμβάθυναν και σε επιμέρους ζητήματα, όπως αισθητικής, χωροταξίας και διαχείρισης της μνήμης. Συμμετείχαν οκτώ μαθητές από σύνολο έντεκα, οι οποίοι μελέτησαν επτά μνημεία.

Αρχικά σχεδιάστηκε μία καρτέλα για το κάθε μνημείο, την οποία οι μαθητές κλήθηκαν να συμπληρώσουν αφενός με στοιχεία από τα ίδια τα μνημεία (ονόματα, χρονολογίες κ.λπ.) και αφετέρου με στοιχεία που αναζήτησαν από κάποιο έντυπο (βιβλίο, λεύκωμα) ή διαδικτυακό μέσο. Ζητήθηκε, επίσης, και το προσωπικό τους σχόλιο. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε και μελέτη πεδίου: σε μία περίπτωση το μάθημα έλαβε χώρα στον προαύλιο χώρο του σχολείου, όπου είναι τοποθετημένο ένα ακόμα μνημείο-ηρώο, ενώ στο πλαίσιο των σχολικών περιπάτων η τάξη μετακινήθηκε στοχευμένα σε χώρους με μνημεία τα οποία δεν αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης από κάποιον μαθητή (προτομές νεώτερων μελών του χωριού, κ.λπ.). Με την περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης σχετίζονται δύο προτομές και μία μνημονική στήλη.

- Η πρώτη προτομή είναι του Γεωργίου Καραϊσκάκη. Πρόκειται για έργο του γλύπτη Πέτρου Μωραΐτη και τοποθετήθηκε στην πλατεία Βαθεία του Λιδωρικίου το 1984.
- Η δεύτερη προτομή του Δήμου Σκαλτσά είναι έργο του γλύπτη Αχιλλέα Βασιλείου και τοποθετήθηκε στην πλατεία Αντώνης, επάνω από την ομώνυμη κρήνη, το 2010. Ο Δ. Σκαλτσάς είναι αυτός που ύψωσε την σημαία της Επανάστασης στο Λιδωρίκι στις 28 Μαρτίου του 1821.
- Η μνημονική στήλη των επισκόπων του Λιδωρικίου τοποθετήθηκε στον περίβολο του Ιερού Ναού της Ζωοδόχου Πηγής το 2007. Για την υπό εξέταση περίοδο μας απασχόλησαν δύο επισκοποι, ο Διονύσιος και ο Ιωαννίκιος. Σύμφωνα με την τοπική παράδοση στη Μονή του Αγίου Ιωάννου στην

Αρτοτίνα Φωκίδας ο νεαρός Αθανάσιος χειροτονήθηκε ιεροδιάκονος από τον επίσκοπο Λιδωρικού Διονύσιο (1793-1808 ή 1817) (Μαμαλούκος & Περράκης 2018). Σημαντικότερη όμως μορφή ήταν ο επίσκοπος Ιωαννίκιος (1817-1830), στον οποίο ανήκει η προκήρυξη του τον Μάιο του 1821, με την οποία καλούσε το ποίμνιό του να εξεγερθεί. Ο λόγος του μαρτυρά τη βαθιά μόρφωσή του και τις επιρροές από κείμενα των λόγιων της Δύσης (Κυτέας 2021).

Η δεύτερη φάση ήταν ο εμπλουτισμός της δράσης με αρχαιακό υλικό, το οποίο δόθηκε στους μαθητές εν είδει άσκησης.

- Η πρώτη πηγή που μελετήθηκε ήταν το αίτημα «Του πληρεξουσίου Λοιδωρικού περί ανεγέρσεως μνημείου του εν τη Ακροπόλει των Αθηνών φονευθέντος αρχηγού Ιωάννου Γκούρα, μεγάλως συντελέσαντος εις τον υπέρ της ανεξαρτησίας αγώνα», όπως καταγράφεται στα Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων της 25^{ης} Φεβρουαρίου του 1844. Αν και, όπως αναφέρουν τα πρακτικά, το μνημείο εξαιτίας οικονομικής δυσπραγίας δεν υλοποιήθηκε, η πηγή αποκαλύπτει την αρκετά πρόωμη επιδίωξη των Λιδωρικιωτών για την ανέγερση ενός μνημείου για ήρωα της Επανάστασης.

- Η δεύτερη πηγή αφορούσε τις εκδηλώσεις για τον εορτασμό της Εκατονταετηρίδας το 1930. Η Δωρική Αδελφότητα Αθηνών και Πειραιώς πραγματοποίησε την τοποθέτηση προτομής του Αθανασίου Διάκου στην Αρτοτίνα. Οι εφημερίδες της εποχής περιγράφουν την περιπετειώδη και πολυήμερη πορεία της πομπής επισήμων από τον Πειραιά στην Ερατεινή και από εκεί με διάφορους σταθμούς στην Αρτοτίνα (*Ρουμελιώτης*, φ. 13/9/1930). Το πέραςμα από το Λιδωρικό περιελάμβανε γιορτές, εκφωνήσεις λόγων και το ανέβασμα του θεατρικού έργου «Αθ. Διάκος» από τους μαθητές του Γυμνασίου.

- Η τρίτη πηγή αφορούσε το υποβληθέν στο Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Δωρίδος (το 2020) αίτημα της Ένωσης Δωριέων Επιστημόνων για «την κατασκευή και τοποθέτηση στον Κήπο Ηρώων Μεσολογγίου, μνημείου πεσόντων αγωνιστών της Δωρίδας στις πολιορκίες και την έξοδο του Μεσολογγίου» (Αντωνόπουλος & Ηλιόπουλος 2020). Η τελευταία αυτή πηγή συνδέεται με τη γιορτή για τα 200 χρόνια από την Έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης και αποτελεί ένα καλό παράδειγμα μελέτης για τον ρόλο των μνημείων στις αρχές του 21^{ου} αι.

Η τελευταία πηγή έδωσε το έναυσμα για μια ευρύτερη συζήτηση για τις εορτές και το ρόλο των μνημείων σε αυτές. Όπως προέκυψε από την έρευνα των μαθητών, οι δύο προτομές του Λιδωρικού δεν τοποθετήθηκαν με κάποια συγκεκριμένη αφορμή. Επιπλέον, μόνο η προτομή του Δ. Σκαλτσά ενσωματώνεται στις εκδηλώσεις για τη γιορτή της 25^{ης} Μαρτίου (επιμνημόσυνη δέηση και κατάθεση στεφανιών). Αντιθέτως, καμία εκδήλωση δεν λαμβάνει χώρα γύρω από την προτομή του Καραϊσκάκη, αν και ο περιβάλλον χώρος σημαιοστολίστηκε για τις ανάγκες των εκδηλώσεων για τους εορτασμούς από τα 200 χρόνια από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης.

Αξίζει να προστεθεί πάντως εδώ και η μνήμη που «χάνεται». Η πλατεία που φέρει σήμερα το όνομα Αλωνάκι ονομάζεται *Πλατεία Αθ. Διάκου*, όπως μαρτυρά και το φωτογραφικό υλικό που υπάρχει, όνομα το οποίο πλέον πολύ λίγοι κάτοικοι του οικισμού θυμούνται, εξαιτίας και της απουσίας κάποιου οδοδείκτη. Επιπλέον, στη συνοικία Βαρούσι σωζόταν μέχρι τουλάχιστον τις αρχές της δεκαετίας του 1980 το κελί στο οποίο είχε φυλακιστεί για μία μόλις νύκτα ο Αθανάσιος Διάκος. Αυτό επιβεβαιώνεται και από την πρόταση του Συλλόγου Διδασκόντων του Λυκείου Λιδωρικού σε συνέλευσή του στις 8 Φεβρουαρίου του 1979 να «εντειχισθεί πλάκινη επιγραφή στη φυλακή του Αθαν. Διάκου, στο Λιδωρίκι». Η πρόταση, ωστόσο, δεν τελεσφόρησε, ενώ σήμερα τίποτα δεν έχει απομείνει από τον χώρο αυτό.

Η ανταπόκριση των μαθητών στη δράση υπήρξε πολύ θερμή. Μια σύντομη παρουσίαση της δράσης πραγματοποιήθηκε στην τοπική εφημερίδα *ο Λιδωρικιώτης* (αρ. φύλλου 109, 2021), όπου οι μαθητές αναφέρουν: «Η δράση που πραγματοποιείται στο μάθημα της Ιστορίας σχετικά με τα μνημεία της περιοχής αποδεικνύεται κερδοφόρα. Αρχικά αποκτούμε ουσιαστικές γνώσεις όσον αφορά την ιστορία του τόπου μας, τις οποίες συνδέουμε με το γενικότερο πλαίσιο του μαθήματος. Επιπλέον, η έρευνα αποτελεί αφορμή για να προβληματιστούμε σχετικά με τη μεταχείριση των μνημείων από τους κατοίκους των χωριών μας. Διαπιστώνουμε πως οι περισσότεροι κάτοικοι δείχνουμε αδιαφορία απέναντι στη μνήμη, γεγονός που οφείλεται στο ότι θεωρούμε δεδομένη την ελευθερία, την οποία μας άφησαν κληρονομιά οι παλαιότεροι ή οι νεότεροι πρόγονοί μας. Επομένως, ελπίζουμε η δράση μας να αποτελέσει αφετηρία για μια ακολουθία παρόμοιων πρωτοβουλιών. Αυτός είναι ο τρόπος να διατηρηθεί ζωντανή η ιστορική μας μνήμη».

Ειδικότερα, όμως, εντοπίστηκε και προσωπική σύνδεση των μαθητών με την ιστορία του τόπου τους². Για παράδειγμα, στις εκδηλώσεις για τον εορτασμό για την Εκατονταετηρίδα το 1930 συμμετείχε ένα εξέχον μέλος της κοινότητας, ο σεβάσμιος γερω-Πέτρου, ο οποίος μετά από «έρευνα» (οικογενειακές αφηγήσεις) διαπιστώθηκε ότι πρόκειται για πρόγονο μαθήτριας της Γ΄ Λυκείου που συμμετείχε στη δράση!

Η ολοκλήρωση της δράσης συνοδεύτηκε με παρουσίαση των αποτελεσμάτων της στο αμφιθέατρο του σχολείου, από τους μαθητές που συμμετείχαν σε αυτήν. Τέλος, υλοποιήθηκε ένα σύντομο βίντεο, το οποίο είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του σχολείου μας³. Το βασικό ζητούμενο ήταν η γνωριμία των μαθητών με τον τόπο τους και την ιστορία του/τους. Η αναζήτηση των μνημείων, η έρευνα γύρω από αυτά και η συζήτηση που ακολούθησε έδωσε τη δυνατότητα να δουν τον τόπο τους, και ό,τι συνδέεται με αυτόν, από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Παρά το γεγονός της πίεσης εξαιτίας των Πανελλαδικών Εξετάσεων η ανταπόκριση και συμμετοχή τους ήταν μεγάλη, δείχνοντας ότι έχουν κατανοήσει τις βασικές έννοιες του προγράμματος. Το μεγαλύτερο όφελος όμως από τη δράση αναγνωρίστηκε στο τέλος της σχολικής χρονιάς, όταν το κεντρικό θέμα στο εξεταζόμενο μάθημα Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία στις Πανελλαδικές Εξετάσεις ήταν «Γιατί να μαθαίνουμε ιστορία;», ενώ στην παραγωγή λόγου το κύριο ερώτημα ήταν «να αναφέρετε βιωματικούς τρόπους που μπορούν να καλλιεργήσουν το ενδιαφέρον σας για το ιστορικό παρελθόν». Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι υπάρχουν πολλοί και διαφορετικοί τρόποι εκμάθησης, οι οποίοι μπορούν να είναι και ευχάριστοι και ξεκούραστοι και να προσφέρουν το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Κλείνοντας, να αναφέρουμε ότι το παρελθόν με το παρόν και το μέλλον πολλές φορές συμπλέκονται, με τρόπους που δυσκολευόμαστε να αντιληφθούμε και να κατανοήσουμε αμέσως. Έτσι, η προτομή του Καραϊσκάκη ενσωματώθηκε στις εκδηλώσεις για τις διαμαρτυρίες των μαθητών μας για τη φονική σύγκρουση στα Τέμπη, που στοίχισε τη ζωή σε τόσους νέους ανθρώπους. Όμως και η ιστορία της Ασήμως Λιδωρίκη και του Γιάννη Γκούρα στην Ακρόπολη των Αθηνών, ο θάνατος του πρώτου το 1826, η φημολογούμενη κατάρα του προς την Ασήμω και ο δικός της θάνατος το 1827, αποτέλεσε αφορμή για τους μαθητές της Β΄ Λυκείου κατά τη φετινή τους εκδρομή στην Αθήνα να αναζητήσουν και να φωτογραφίσουν σκηνές

² Όπως αναμενόταν, κάποιοι μαθητές ανακάλυψαν μέσω των ονομάτων που αναγράφονται στα μνημεία πεσόντων του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου συγγενείς για τους οποίους δεν γνώριζαν τίποτα.

³ <https://lyk-lidor.fok.sch.gr/drasi-kai-sti-strofi-mas-perimenei-i-m/>

εγκαρδιότητας επάνω στο μοναδικό αυτό παλίμνηστο ιστορίας. Ακόμα, όμως, πιο εντυπωσιακό είναι ότι κατά την επίσκεψή τους στο Εθνικό και Ιστορικό Μουσείο εντόπισαν τεκμήρια μιας έκθεσης του Μουσείου, όπου οι ήρωες του 1821 είχαν γίνει παιδικά παιχνίδια!⁴ Και φυσικά το Λιδωρίκι δεν θα μπορούσε να απουσιάζει. Πάλι βέβαια με την Ασήμω⁵... Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις το παρελθόν αντιμετωπίζεται σαν μια ζωντανή πηγή έμπνευσης, που έρχεται να προβληματίσει και να διδάξει.

Εύχομαι, για ακόμα μία φορά, καλή σταδιοδρομία σε όλα τα παιδιά των σχολείων μας και καλή δύναμη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αντωνόπουλος, Κ., & Ηλιόπουλος, Κ. (2020). Μνημείο Πεσόντων Δωριέων στον Κήπο Ηρώων Μεσολογγίου. Ελάχιστος Φόρος Τιμής. Δωριείς στην Έξοδο του Μεσολογγίου, *ΤΟ ΕΥΠΑΛΙΟ*, αρ. φ. 148, Μάι.-Ιούν, 9.

Κυτέας, Α. (2021). *Στον δρόμο προς την Ελευθερία. Οι επαρχίες Λιδωρικού και Μαλανδρίνου (Δωρίδας) στην Επανάσταση (1821-1828)*. Πάτρα: Φαρφουλάς.

Μαμαλούκος, Σ., & Περράκης, Ι. (2018). Η Μονή του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου στην Αρτοτίνα, Μονή της μετανοίας του Αθανασίου Διάκου. *Πρακτικά Ημερίδος: Ο Εθνομάρτυρας Αθανάσιος Διάκος, 21 Οκτωβρίου 2017*, Λαμία.

⁴ <https://www.thestudyrooms.org/meet-the-heroes-%CE%AD%CE%BA%CE%B4%CE%BF%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-the-study-rooms-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CF%80%CE%AD%CF%84%CE%B5%CE%B9%CE%BF-200-%CF%87%CF%81/>

⁵ Η φωτογραφία προέρχεται από τη σελίδα: <https://www.facebook.com/PlaymobilSmzs/posts/2562820883787649/>